

॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥ विकारं हृदयव्यथाऽश्रुनेत्रत्वादिकं ॥ ३१ ॥ इत्यारण्यके पर्वणि नैलकंठीये भारतभावादीपे चतुःसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७४ ॥ ॥ ७५ ॥ ॥ ७६ ॥
 सनिग्राह्यात्मानोदुःखं दत्तमानो महीपतिः ॥ बाष्पसंदिग्धया वाचा पुनरेवेदमब्रवीत् ॥ २४ ॥ बाहुकं उवाच वैषम्यमपि संप्राप्ता गोपायंति कुलस्त्रियः ॥ आ-
 त्मानमात्मना सत्यो जितः स्वर्गो न संशयः ॥ २५ ॥ रहिता भर्तृभिश्चापि न क्रुध्यंति कदाचन ॥ प्राणांश्चारित्र्यकवचान्धारयंति वरस्त्रियः ॥ २६ ॥ विषमस्थेन मूढे-
 न परिभ्रष्टसुखेन च ॥ यत्सातेन परित्यक्ता तत्र न क्रोद्धुमर्हति ॥ २७ ॥ प्राणयात्रां परिप्रेप्सोः शकुनैर्हृतवाससः ॥ आधिभिर्दत्तमानस्य श्यामानक्रोद्धुमर्हति ॥
 ॥ २८ ॥ सत्कृताऽसत्कृता वापि पतिं दृष्ट्वा तथाविधं ॥ राज्यभ्रष्टं श्रियाहीनं क्षुधितं व्यसनाप्लुतं ॥ २९ ॥ एवं ब्रुवाणस्तद्वाक्यं न लः परमदुर्मनाः ॥ न बाष्पमशक्तसोढुं
 प्ररुरोद च भारत ॥ ३० ॥ ततः साकेशिनी गत्वा दमयंत्यैव वेदयत् ॥ तत्सर्वं कथितं चैव विकारं तस्य चैव तं ॥ ३१ ॥ इति श्रीमहाभारते आरण्यके पर्वणि नलोपा-
 ख्यानप० नलकेशिनी संवादे चतुःसप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७४ ॥ ॥ ७५ ॥ ॥ ७६ ॥ बृहदश्व उवाच दमयंती तु तच्छ्रुत्वा भृशं शोकपरायणा ॥ शं-
 कमाना नलं तं वै केशिनीमिदमब्रवीत् ॥ १ ॥ गच्छ केशिनि भूयस्त्वं परीक्षां कुरु बाहुके ॥ अब्रुवाणा समीपस्था चरितान्यस्य लक्षय ॥ २ ॥ यदा च किंचित्कुर्यात्स
 कारणं तत्र भामिनि ॥ तत्र संचेष्टमानस्य लक्षयंती विचेष्टितं ॥ ३ ॥ न चास्य प्रतिबंधेन देयोग्निरपि केशिनि ॥ याचते न जलं देयं सर्वथा त्वरमाणया ॥ ४ ॥ एतत्सर्वं
 समीक्ष्य त्वंचरितं मे निवेदय ॥ निमित्तं यत्त्वया दृष्टं बाहुके दैवमानुषं ॥ ५ ॥ यच्चान्यदपि पश्येथास्तच्चाख्येयं त्वयामम ॥ दमयंत्यैव मुक्तासाजगामाथ च केशिनी
 ॥ ६ ॥ निशम्याथ हयज्ञस्य लिंगानि पुनरागमत् ॥ सा तत्सर्वं यथावत्तं दमयंत्यैव वेदयत् ॥ निमित्तं यत्तया दृष्टं बाहुके दैवमानुषं ॥ ७ ॥ केशिन्युवाच दृढं
 शुच्युपचारो सौ न मयामानुषः क्वचित् ॥ दृष्टपूर्वः श्रुतो वापि दमयंति तथाविधः ॥ ८ ॥ इदं मासाद्य संचारं नासौ विनमते क्वचित् ॥ तंतुदृष्ट्वा यथा संगमुत्सर्पति यथा
 सुखं ॥ ९ ॥ संकटेऽप्यस्य सुमहान् विवरो जायते धिकः ॥ ऋतुपर्णस्य चार्थाय भोजनीयमनेकशः ॥ १० ॥ प्रेषितं तत्र राजा ज्ञातुमां संबहुचपाशवं ॥ तस्य प्रक्षालना-
 र्थाय कुंभास्तत्रोपकल्पिताः ॥ ११ ॥ ते तेनावेक्षिताः कुंभाः पूर्णा एवाभवन्स्ततः ॥ ततः प्रक्षालनं कृत्वा समधिश्चित्य बाहुकः ॥ १२ ॥

दमयंतीति ॥ १ ॥ २ ॥ पाठांतरे संलक्ष्यं लक्षणीयं ते त्वया ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ शुच्युपचारः जलस्थलशुद्ध्यादिपरः ॥ ८ ॥ संचारं द्वारं ह्रस्वमपि उत्सर्पति दीर्घं भवति ॥ ९ ॥ संकटे संकुचिते एते
 न भूमिजयो दर्शितः ॥ १० ॥ पाशवं पशुसंबन्धि ॥ ११ ॥ कुंभाः पूर्णा एवेति जलधातुजय उक्तः ॥ १२ ॥